

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СТИЛІСТИКИ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дипломна робота

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

**«МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК
АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ 5 КЛАСІВ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»**

Виконала студентка IV курсу групи У-41
спеціальності 014 «Середня освіта
(Українська мова та література)»
Козаченко Юлія Валентинівна

Керівник – Антончук Олександр Михайлович,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент – Вітюк Валентина Володимирівна
доктор педагогічних наук, доцент

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства основним завданням державної освітньої політики є створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина. Осмислення проблеми шкільної мовної освіти та шляхів її реалізації створює необхідність підвищення теоретичного та практичного рівнів навчання української мови.

Упровадження мультимедійних технологій набуває все більш масштабного і комплексного характеру. Сучасних учнів вже мало цікавлять традиційні уроки – сьогодні вони надають перевагу інтерактивним технологіям. До того ж мультимедійні методи виступають дуже результативними (підвищується рівень як успішності, так і якості навчання) на уроках української мови.

Сучасний урок української мови – це складна, цілісна, динамічна система змісту й організації роботи з матеріалом, головною метою якої є засвоєння матеріалу, визначеного темою уроку. Мета уроку збігається з метою навчального процесу в цілому. Навчання української мови ефективно, якщо на кожному уроці засвоюються мовні і мовленнєві знання, формуються правописні та комунікативні вміння і навички, розширюється читацький рівень школярів, збагачується їх лексичний запас, відбувається оволодіння мовною нормою, здійснюється усвідомлення неповторності мовної особистості, зокрема у 5 класі.

Дієвими засобами залучення учнів до навчальної діяльності на уроках української мови в 5 класах, до одержання радості від пізнання є мультимедійні засоби. Саме вони мають велике значення у задоволенні людської потреби пізнання світу, входячи у психічний і фізичний світ учнів.

Особливої актуальності проблема дослідження і розвитку пізнавальних інтересів учнів 5 класів засобами мультимедіа набула останнім часом у

зв'язку з гуманізацією педагогічного процесу, якому притаманні адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості, орієнтація навчання на особистість, що навчається, забезпечення можливостей її саморозкриття, саморозвитку, самореалізації, орієнтація на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності.

Особливості та проблематику використання мультимедійних засобів навчання як чинника активізації пізнавального інтересу учнів на уроках української мови вивчали та досліджували вітчизняні та зарубіжні педагоги та науковці, серед яких варто виділити праці Н. Бабінської, О. Баришполець, Е. Бевор, Ж. Гонне, А. Давре, А. Дейкіна, Н. Долдунова, С. Кіперман, К. Лего, Л. Найдьонова, М. Попова, Е. Савченко, Г. Усова, С. Цимбаленко, Є. Черкашин та багатьох інших.

Мета роботи полягає теоретичному визначенні та практичному дослідженні мультимедійних засобів навчання як чинника активізації пізнавального інтересу учнів 5 класів на уроках української мови в умовах сучасності.

Відповідно до поставленої мети даної роботи, виникає необхідність у вирішенні наступних **завдань**:

1. Встановити принципи використання мультимедійних засобів у педагогічній системі.
2. Дослідити педагогічні характеристика навчальної програми у системі пізнавального навчання.
3. Проаналізувати особливості організації освітнього простору з використанням мультимедійних засобів навчання в умовах сучасності.
4. Провести практичне дослідження із організації інтегрованих занять, спрямованих на формування пізнавальної сфери учнів 5 класу на уроках української мови.

Об'єктом дослідження даної роботи виступає процес навчання учнів 5 класів на уроках української мови та активізація у них пізнавального інтересу.

Предметом дослідження є використання мультимедійних засобів навчання як чинника активізації пізнавального інтересу учнів 5 класів.

Практичне значення полягає у тому, що комплексно визначено та експериментально досліджено мультимедійні засоби навчання як чинника активізації пізнавального інтересу учнів 5 класів на уроках української мови.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**, як:

– теоретичні – метод системного аналізу літератури; аналіз понятійно-термінологічної системи з метою теоретичного вивчення динаміки пізнавальних інтересів учнів 5 класів;

– емпіричний метод, аналіз, спостереження та узагальнення використання мультимедійних засобів навчання як чинника активізації пізнавального інтересу учнів 5 класів на уроках української мови.

Апробація і впровадження результатів дослідження відбулося під час виступу на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Пріоритети філологічної освіти» (РДГУ, квітень 2023 р.) й упродовж проходження педагогічної практики.

Дана робота містить у собі **структуру** такої послідовності: вступна частина, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Принципи використання мультимедійних засобів у педагогічній системі

Аналізуючи принципи використання мультимедійних засобів, варто встановити передусім визначення мультимедіа та мультимедійних засобів.

Поняття «мультимедіа» є багатогранним і посідає важливе місце в процесі інформатизації освіти. «Мультимедіа» (від англ. multi – багато і від лат. media – носій, засіб, середовище, посередник) часто вживається як аналог терміну «засоби масової комунікації» (друк, фотографія, радіо, кінематограф, телебачення, відео, мультимедійні комп'ютерні системи, включаючи Інтернет) [21, с. 70].

В загальноприйнятому визначенні «мультимедіа» – це спеціальна інтерактивна технологія, яка за допомогою технічних і програмних засобів забезпечує роботу з комп'ютерною графікою, текстом, мовленнєвим супроводом, високоякісним звуком, статичними зображеннями й відео.

На початку ХХІ століття в цілому українські школи можуть похизуватись високим рівнем комп'ютеризації, навіть у сільській місцевості. Та машина без людського фактору залишається розумною іграшкою. Сьогодні вже очевидно, що викладач, який веде заняття за допомогою мультимедійного проектора, електронної дошки та комп'ютера, використовує на уроці та під час підготовки до нього ресурси Інтернет, має якісні переваги перед колегою, який користується «крейдяною технологією». Виховання учнів в школі має бути спрямоване на розвиток людини сучасного інформаційного суспільства, і школа має вчити користуватись необмеженим джерелом інформації – Інтернетом.

Сучасний урок української мови в 5 класах – це поєднання традиційних технологій та нових інформаційних джерел, які передбачають використання теле- та радіомовлення, періодики, архівних матеріалів, ресурсів мережі

Інтернет тощо. Це використання додаткового матеріалу, який можна знайти для різних категорій учнів і для різного рівня підготовки.

Доцільно встановити, що якщо структурувати інформацію, з якою може працювати мультимедіа, то можна сказати, що мультимедіа – синтез трьох стихій:

- інформації цифрового характеру (тексти, графіка, анімація);
- аналогової інформації візуального зображення (відео, фотокартки, картини тощо);
- аналогової інформації звуку (мова, музика, інші звуки) [32].

Мультимедіа є ефективною освітньою технологією завдяки притаманним їй якостям інтерактивності, гнучкості та інтеграції різних видів навчальної інформації. Наприклад, мультимедіа характеризується навігаційною структурою, яка забезпечує інтерактивність (можливість безпосередньої взаємодії з програмними ресурсами). Інтерактивність мультимедійних технологій означає "живий" зв'язок між користувачем і програмою, зокрема можливість індивідуально встановлювати темп роботи в програмі, швидкість подачі матеріалу та кількість повторень за бажанням.

Одним із перших інструментальних засобів створення технологій мультимедіа була гіпертекстова технологія, що забезпечує роботу з текстовою інформацією, зображенням, звуком, мовою. Мультимедіа – наступний логічний крок у розвитку персонального комп'ютера. Вона еволюційна в тому розумінні, що будується на базі наявної комп'ютерної технології.

Мультимедіа вимагають створення ємних і довговічних носіїв інформації – оптичних компакт-дисків (CD, DVD). У зміст ІКТ освіти, крім складових навчання (засоби і методи ІКТ навчання), входять також засоби і методи керування системою освіти (введення баз даних учнів і викладачів, інформаційно-довідкові нормативні і методичні системи, телекомунікаційні системи між школами й установами освіти тощо).

В умовах сучасності, мультимедійні засоби застосовуються майже у всіх галузях і сферах людської діяльності:

- виробництво електронних книг, енциклопедій, довідників;
- в медицині (бази знань, методики операцій, каталоги ліків тощо);
- в бізнесі (каталоги будинків, розробка дизайну приміщень і садиб тощо);
- у військовій справі (створення різноманітної документації про системи озброєнь, що знімається через супутник; створення тренажерів тощо);
- у побуті (будинки майбутнього, розумні холодильники, мікрохвильова піч, регулятор температури, що підключений до Інтернету тощо);
- в мистецтві (CD-ROM, що дозволяє не тільки прослухати музику, а й переглянути партитуру твору, виділити певну тему, створювати варіації на окремі теми тощо);
- побудова систем віртуальної реальності;
- в освіті (відеоенциклопедії; тренажери; ситуаційно-рольові ігри; електронні лектори, тренажери, підручники; інтелектуальні ігри з використанням штучного інтелекту; дистанційна і інтерактивна форми навчання; проведення інтерактивних освітніх телеконференцій; побудова системи контролю й перевірки знань і умінь учнів (використання контролюючих програм-тестів); здійснення проєктивної і дослідницької діяльності учнів тощо) [21, с. 78].

Варто встановити, що з метою формування пізнавального інтересу учнів 5 класів використовують мультимедійні засоби на уроках, тобто комп'ютер, який сьогодні відволікає дитину від книги, намагаюся зробити своїм помічником і союзником у створенні мотивації до свідомого читання – це і анімаційні фільми, і відеоролики про книгу, й Інтернет-сайти, що сприяють популяризації художньої літератури, і постери, на яких зірки рекламують книгу.

Потреби сучасного життя зумовлюють пошуки нових форм організації навчально-виховного процесу. Використання мультимедійних технологій та

Інтернету є одним із інноваційних засобів вивчення літератури, який дозволяє стимулювати інтерес учнів до художніх творів і вивільнити чимало часу для творчої співпраці вчителя та учня.

Серед головних дидактичних функцій, що мають бути реалізовані за допомогою мультимедійних технологій у процесі навчання визначаю наступні:

- пізнавальну (використовую комп'ютерні технології та Інтернет);
- розвивальну (виявляю і розвиваю потенційні можливості, особисті потреби школярів, коригую недоліки у розвитку їхніх навичок та умінь);
- дослідницьку (у школярів з'являється можливість узяти участь у роботі літературних пошукових груп, Інтернет-конкурсах; виконуємо творчі роботи різних видів, створюємо власні творчі проєкти);
- комунікативну (під час обміну інформацією між учнями створюю певну віртуальну єдність, вони мають можливість зіставити різні погляди, давати їм оцінку, формувати свої позиції) [26, с. 38].

Онлайн-ігри – це не тільки гарний спосіб розслабитися у вільний час. Тут можна знайти пізнавальні матеріали з навчальних предметів, цікаві тести й загадки що використовують на уроках української мови в 5 класах.

Окрім готових мультимедійних ігор, використовую і інтерактивні вправи, створені в онлайн-сервісах. Під час навчання учнів 5 класів використовують один з сервісів, який дає можливість організації інтерактиву під час уроку – сервіс Tagul.

Хмара тегів – це візуальне подання списку категорій (або тегів, також званих мітками, ярликами, ключовими словами, тощо).

Можливості використання хмари слів у навчанні української мови в 5 класах пов'язані, з тим, що:

- у хмару можна записати тему уроку, яку учні повинні визначити;
- «хмара» виступає в якості опорного конспекту;
- можна запропонувати учням прочитати в «хмарі» головне питання, на яке необхідно знайти відповідь протягом уроку;

- скласти речення або розповідь, використовуючи якомога більше слів з хмари;
- створити словникову хмару на основі невеликих нещодавно вивчених навчальних текстів і попросити учнів пригадати, про що були ці тексти, і в якому саме контексті використовувалися слова;
- показати хмару, складену зі слів, узятих із незнайомого тексту, і попросити здогадатися про його зміст;
- перетворити нудний текст в цікаву головоломку;
- написати зашифровану листівку другові;
- зробити хмарку підказок до диктантів, кросвордів тощо [33].

Ментальні карти – це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі.

Характерні риси ментальних карт:

- основний об'єкт вивчення завжди розміщується в центрі карти;
- аспекти основного об'єкта, питання, пов'язані з ним, і суміжні теми розходяться від центрального образу у вигляді гілок;
- гілки-асоціації пояснюються ключовими словами, фразами або графічними образами, від них відходять гілки другого порядку, що виражають вторинні ідеї, від яких, у свою чергу, розходяться гілки асоціацій третього порядку;
- гілки асоціацій формують ієрархічну структуру [33].

Кarti пам'яті використовують для створення, візуалізації, структуризації і класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, вирішення завдань, ухвалення рішень, роблячи викладання і, відповідно, навчальний процес легшим і приємнішим заняттям [33].

Найзручнішим технічним засобом навчання, який надає змогу проводити цікаві заняття є комп'ютер. З його допомогою можливо збереження та відтворення ілюстративних аудіо- та відеоматеріалів і використання навчаючих програм, тестів на уроках української мови.

Інтерактивний плакат – це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень задіювання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального процесу. Він органічно інтегрується в класно-урочну систему. У цифрових освітніх ресурсах цього типу інформація представляється не відразу, вона розвертається залежно від дій користувача, який управляє нею відповідними кнопками. Плакат за своєю суттю – це засіб надання інформації, тобто основна його функція – демонстрація матеріалу.

Медіа стає дедалі все більш звичним та невід’ємним атрибутом навчального процесу й повсякденного життя. Приймаючи виклик сучасності в онлайн, водночас на вчителя покладається додаткова відповідальність. Слід пам’ятати, що учні можуть зіткнутися з деякими небезпеками під час роботи в Інтернеті. Тому вчителю доцільно заздалегідь самостійно створити та відкрити потрібні для навчального процесу веб-ресурси і здійснити первинний аналіз їх, підготувати навчальний коментар до роботи у тому чи іншому сервісі [24].

Досліджено, що наявними є два шляхи використання мультимедійних технологій у навчально-виховному процесі на уроках української мови в 5 класах:

- використання спеціальних навчальних програм, в яких передбачаються матеріали для різних видів навчальної діяльності, також пропонується методика їхнього використання;
- самостійний відбір окремого матеріалу щодо конкретних цілей навчання.

Але введення такої технології в освітню діяльність на уроках української мови вимагає не просто навчання педагогів, але й представляє собою комплексну науково-педагогічну, соціальну та організаційну проблему, від рішення якої залежить інтелектуальний потенціал найближчого майбутнього.

Функції комп’ютера у процесі навчання на уроках української мови є наступними:

1. Функція навчання:

- джерело навчальної інформації;
- наочність;
- тренажер;
- засіб діагностики і контролю.

2. Функція робочого інструмента:

- засіб підготовки текстів (текстовий редактор);
- засіб підготовки таблиць (табличний редактор);
- засіб побудови графіків;
- пошукова система;
- засіб моделювання [16].

Використання мультимедійних інформаційних технологій в освіті, можливість зберегти й опрацювати велику кількість різномірної інформації (звукової, графічної, текстової та відео) та компонувати її в зручному виді сприяє:

- розкриттю, збереженню та розвитку індивідуальних і творчих здібностей учнів;
- формуванню в учнів пізнавальних можливостей, прагнення до самовдосконалення;
- забезпеченню комплексності вивчення явищ дійсності, безперервності взаємозв'язку між гуманітарними, технічними науками та мистецтвом;
- постійному динамічному оновленню змісту, форм та методів навчальних процесів тощо [33].

Визначено, що програмні засоби мультимедіа включають в себе мультимедійні додатки й засоби створення мультимедійних додатків. Так, до мультимедійних додатків навчального призначення можна віднести: мультимедіа-презентацію; слайд-шоу; електронний звіт; мультимедіа-доповідь; електронний журнал; віртуальний тур; мультимедіа-видання; flash-, shockwave- ігри (навчальні ігри, розміщені, як в Інтернеті (on-line), так і на

різних носіях (off-line); мультимедіа-тренажери; навчальні мультимедіа-системи; лінгвістичні мультимедіа-системи; мультимедійні Internet-ресурси.

Незамінним помічником є комп'ютер при проведенні відкритих уроків з української мови в 5 класах. Він дозволяє запускати музичні вставки, показувати слайд-шоу та інше.

На сьогодні майже кожна школа навіть без доступу до Інтернету може створити власні розробки та методики проведення уроків української мови із використанням мультимедіа-технологій. Головне, щоб учителі не «боялися» комп'ютера, вбачали в ньому незамінного помічника та універсального «демонстратора». Якщо немає можливості проводити урок у кабінеті інформатики, можна виділити один ПК, який легко демонтується та встановлюється у будь-якому класному приміщенні. Інший варіант – використання ноутбука. Розвернувши екран до учнів та назначивши оператора мультимедійного супроводу, вчитель зможе зосередитися на процесі викладу матеріалу, і, якщо все йтиме «легко», зробить свій урок неповторним і цікавим для абсолютної більшості учнів.

Досліджено, що мультимедіа-технології, як найбільш ефективний і багатофункціональний засіб, що інтегрує в собі могутні розподілені освітні ресурси, може забезпечити формування і прояв ключових компетенцій учня, насамперед, інформаційної і комунікативної.

Можна виділити наступні особливості даної технології:

- якість зображення – яскраве, чітке і кольорове зображення на екрані;
- зручне пояснення виду роботи з різним приладдям;
- легке усунення недоліків і помилок у слайдах;
- детальне пояснення матеріалу або розгляд лише базових питань теми залежно від підготовленості учнів; коригування темпу й об'єму навчального матеріалу;
- достатньо добре освітлення під час демонстрації презентації робочого місця учнів;
- значне підвищення рівня використання наочності на уроці;

- зростання продуктивності уроку;
- встановлення міжпредметних зв'язків;
- зміна ставлення до ПК: учні починають сприймати його як універсальний інструмент для роботи в будь-якій області людської діяльності, а не лише як засіб для гри [41, с. 28].

Отже, впровадження в педагогічний процес мультимедійних технологій виявило ряд позитивних чинників і низку важких моментів і утруднень. Так, організація занять із використанням мультимедійних технологій і спеціальний медіапроектор дає можливість наочно демонструвати можливості програмного забезпечення та економити час, інтенсифікуючи тим самим вивчення навчального матеріалу. У той же час з'являються додаткові вимоги до підготовки мультимедійних матеріалів учителем і організації самого уроку української мови в 5 класах.

1.2. Педагогічні характеристики навчальної програми у системі пізнавального навчання

У сучасному світі, основою розвитку і виховання учня є пізнавальна діяльність. Адже саме в процесі спілкування формуються соціальна сутність і життєва активність особистості та встановлюється зв'язок з людьми. Це положення і спонукає до ретельного аналізу пізнавальної діяльності дитини, яка перебуває в підлітковому віці, її структури і основних компонентів.

Варто встановити, що навчальна дисципліна «Українська мова» належить до освітньої галузі «Мова та література». Мовний компонент освітньої галузі містить 4 змістові лінії: мовну, мовленнєву, соціокультурну і діяльнісну (стратегічну).

Відповідно до Державного стандарту основними завданнями навчальної дисципліни «Українська мова» освітньої галузі «Мова і література» є:

- формування стійкої мотивації до вивчення української мови;

- виховання краси та виразності рідного слова;
- ознайомлення з мовною системою та формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних, правописних умінь і навичок;
- вироблення умінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності;
- формування комунікативної компетенції [25, с. 98].

Отже, до методів навчання української мови варто віднести:

- усний виклад матеріалу (розповідь, пояснення). В основі методу – подання навчального матеріалу, забезпечення його розуміння, усвідомлення та запам'ятовування. Форми подання матеріалу варіюються залежно від змісту матеріалу, вікової та психологічної специфіки аудиторії. У методі усного викладу використовують: лекційні заняття (переважно для учнів старшої школи), інструкції щодо виконання завдань, пояснення змісту самостійної роботи. Метод усного (зв'язного) викладу часто використовують у поєднанні з бесідою;

- бесіда (евристична, репродуктивна, узагальнювальна, аналітико-синтетична, контрольна-корекційна). Метод, який передбачає діалог між учителем та учнем, зміст навчального матеріалу з української мови учні засвоюють шляхом відповідей на запитання, узагальнюючи та систематизуючи матеріал. Особливість застосування цього методу полягає в системі запитань, які заздалегідь готує вчитель;

- спостереження над мовою. Метод, призначення якого – самостійний аналіз мовних явищ на основі активізації мисленнєвих здібностей учнів. Використовують у поєднанні з методом бесіди. Спостереження на уроках української мови сприяє виробленню в учнів пошукових якостей, здатності до самостійного аналізу, активізує пізнавальну діяльність. Важливим елементом у застосуванні методу спостереження є лінгвістичний експеримент (перевірка умов функціонування мовного елемента, меж можливого застосування, оптимальних варіантів використання);

– робота з підручником. Метод, основний зміст якого – самостійна робота зі спеціальною літературою (підручником, посібником, словником). Завдання вчителя полягає у проведенні інструктажу, навчанні виділяти основне і другорядне, підсумковій перевірці вивченого;

– метод вправ. У навчанні української мови використовують різні типи вправ (підготовчі, вступні, пробні, тренувальні, творчі, контрольні). Вправи – це багаторазове повторення послідовних дій та операцій, що сприяє формуванню умінь та практичних навичок [35].

Підготовчі (вступні) вправи використовують з метою активізації мисленнєвих процесів до сприйняття нового матеріалу. Пробні вправи проводять у ході вивчення нового матеріалу. Тренувальні вправи закріплюють набуті знання.

Вправи творчого характеру і контрольні вправи є перевіркою набутих знань, умінь та навичок; проблемне навчання.

Сутність методу – у створенні проблемних ситуацій, формуванні запитань і розв’язанні завдань, які активізують пізнавальну діяльність учнів; програмоване навчання. Використання алгоритмів, чіткої, логічної послідовності розумових дій, операцій, результатом яких є правильні результати.

У сучасних умовах на уроках часто використовуються нетрадиційні методи в навчанні української мови. Нетрадиційні методи насамперед пов’язують з використанням інтерактивних методів навчання, тобто методів, що ґрунтуються на взаємодії учителя та учнів (інтерація – здатність взаємодіяти).

Адже, як відомо, учень сприймаючи усний виклад, запам’ятовує 5 % інформації, у процесі читання – 10 %, за допомогою відео-, аудіоматеріалів – 20 %, демонстрації – 30 %, ведучи дискусію – 50 %, у результаті практичної діяльності – 75 % інформації, а навчаючи інших – 90 % інформації. Інтерактивне навчання – це взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де учень і учитель є рівноправними суб’єктами навчання,

усвідомлюють, що вони роблять, рефлексують щодо того, що знають, вміють і здійснюють.

Класифікація нетрадиційних методів навчання української мови:

- інтерактивні технології кооперативного навчання;
- інтерактивні технології колективно-групового навчання;
- інтерактивні технології ситуативного моделювання;
- інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань;
- методи диференційованого навчання;
- методи особистісно орієнтованого навчання;
- креативні методи [25, с. 104].

Форми навчання – дидактична категорія, що означає зовнішню сторону організації навчального процесу, визначається змістом, методами й засобами навчання, матеріальними умовами, складом учасників освітнього процесу та іншими його елементами. За формою (на основі дидактичної мети) уроки класифікують на: словесні, наочні, ігрові, словесно-наочні, словесно-ігрові, наочно-ігрові. Форму уроку можна визначати за видовою організацією (індивідуальними проявами) або нетрадиційними формами: традиційний урок, майстер-клас, скайп-урок, урок-турнір, відеоурок, телеурок, урок-дискусія, урок-прес-конференція, урок-відеоконференція, урок-гра, урок-презентація тощо.

На уроках з української мови в 5 класах використовують засоби навчання: допоміжні матеріальні й технічні пристосування, які виконують дидактичні функції у процесі викладання української мови. До засобів навчання української мови зараховуємо дидактичний матеріал, наочність, технічні засоби навчання.

Розкриваючи сутність поняття «пізнавальна діяльність учнів», варто з'ясувати, насамперед невіддільно пов'язане з ним поняття «активність». Зазначено, що ця наукова категорія досліджується в різних аспектах: психологічному, біологічному та соціологічному [1, с. 26].

Термін «активність» походить від латинського «activus» і означає енергійний, ініціативний, діяльний. Наприклад, розглядаючи працю відомого українського психолога Г. Костюка у «Педагогічній енциклопедії» трактується активність як «здатність змінювати навколишню дійсність відповідно до особистих потреб, поглядів мети. Як риса, активність виявляє себе в енергійній, ініціативній діяльності, у праці, навчанні, в громадському житті, різних видах творчості, у спорті, іграх та ін.» [22].

У роботах В. Сухомлинського застосовується підхід до визначення поняття «активність». На думку вченого, активність характеризується передусім сутністю діяльності, тому що тільки в діяльності виявляється сутність особи [27].

Отже, поняття «активність» є багатогранним і багатоаспектним. Доцільно розглянути його в більш конкретному розумінні, а саме – як «навчально-пізнавальну активність учнів». Визначено, що це поняття можна трактувати через терміни тих якостей особистості, які виявляються в її прагненні до навчально-пізнавальної діяльності, в тому числі і самостійної, а також у процесі її безпосереднього здійснення, у виборі раціональних шляхів досягнення поставленої мети.

У працях науковців немає єдиного підходу до його визначення. Наприклад, В. Саленко характеризує пізнавальний інтерес як стан учня, що відповідає його прагненням до навчання, є виявом вольових зусиль і розумовим напруженням у процесі оволодіння знаннями [18].

Дослідник М. Махмутов трактує пізнавальний інтерес як виявлення у навчальному процесі емоційної, вольової та інтелектуальної сторін особи [23].

Науковець І. Шамошенко розглядає пізнавальну активність учнів як їхню розумову діяльність, що спрямована на досягнення певного пізнавального результату, і як підвищену інтелектуальну орієнтовну реакцію на навчальний матеріал на основі пізнавальної потреби [46].

При визначенні цього поняття з'являється новий термін – «самостійність». Відомий учений І. Лернер розглядає його ширше у порівнянні з «активністю» і тому вважає головним завданням на практиці підносити активність до рівня самостійності. Він також підкреслює, що найвагоміші результати досягаються саме тоді, коли поєднується пізнавальна активність з розвитком самостійності [27].

У сучасних умовах активізація навчання учнів 5 класів розглядається не тільки як процес керівництва їхньою активністю, адже важливим є і процес активізації своєї діяльності ними самими.

Пізнавальні потреби, мотиви, інтереси учнів є внутрішніми стимулами навчально-пізнавальної активності. Процес «задоволення» пізнавальної потреби здійснюється як пошукова пізнавальна активність, спрямована на відкриття невідомого.

Доцільно активізувати пізнавальну динаміку діяльності учнів не лише на уроці, а і при виконанні домашніх завдань та у позакласній роботі. Необхідною умовою цього є систематичне і цілеспрямоване озброєння їх в процесі навчання відповідними прийомами. Вони різноманітні як за змістом, так і за функціями та джерелами оволодіння ними. Одні повідомляє вчитель, а учні засвоюють і використовують їх у процесі навчання. Інші вони знаходять і опановують самостійно, використовуючи при виконанні різних навчальних завдань. Застосування принципів індивідуалізації і диференціації як провідних у розвиваючому навчанні створює сприятливі умови для активізації учіння школярів.

Найважливішою умовою активізації навчально-пізнавальної діяльності є забезпечення мотивації учіння, яка підвищує інтерес учнів до знань, виховує наполегливість, сприяє усвідомленому оволодінню знаннями, викликає прагнення досягти поставленої мети.

Активна позиція вчителя у процесі викладання його глибокі знання змісту і методів шкільного курсу, вміння захоплювати учнів процесом пізнання, стиль керівництва (енергійність, педагогічний оптимізм, довіра

учням, підтримка ініціативи і самостійності та ін.) також забезпечують стимуляцію активності класу [39, с. 66].

Визначаючи шляхи і засоби активізації навчально-пізнавальної діяльності, доцільно враховувати роль вікового і індивідуального розвитку особистості учня. На кожному віковому етапі відбуваються якісні зміни у діяльності, у сприйнятті світу, у свідомості, у ставленні до дорослих і однокласників.

Учень 5 класу є суб'єктом пізнавального інтересу та діяльності, тому в центрі процесу навчання, який має соціально-педагогічні основи, перебуває його особистість з її ставленням до світу, що пізнається, до співучасників навчально-пізнавальної діяльності. Тому головним критерієм ефективності уроку повинно стати залучення до навчальної діяльності всіх без винятку учнів на рівні їхніх потенційних можливостей [33, с. 23].

Варто зауважити, що інтереси людини є соціальними за своєю природою та не виникають у замкнутій природі учня. Враховуючи соціальний чинник в педагогічному процесі, через поставлені виховні і освітні завдання потрібно будувати навчальний процес у поєднанні соціальних аспектів та вікових і індивідуальних пізнавальних інтересів учнів.

Н. Морозова дає більш повне визначення терміну «пізнавальний інтерес», пов'язує його з емоційно-ціннісним ставленням до навчального предмета або до безпосередньо мотивованої діяльності і підкреслює, що пізнавальний інтерес – це перехідне психологічне утворення до формування емоційно-пізнавальної спрямованості особистості [43].

В. Лозова зазначає, що пізнавальний інтерес є «своєрідною формою виявлення активності і водночас активність впливає на формування інтересів, потреб, мотивів особистості. В діалектичній єдності потреби, мотиви, інтереси впливають на установку особистості, тобто на її готовність певним чином задовольняти потреби».

Психологічні дослідження щодо механізму розвитку пізнавальних процесів учнів 5 класів спрямовані також на вивчення вікових особливостей і вікових проявів ставлення учнів до навчальної діяльності.

З віком процес виникнення та формування пізнавального інтересу, зберігаючи зазначені прояви, набуває іншого характеру. Л. Божович характеризує його в учнів як інтерес до змісту певного шкільного предмета. Учні, для яких є характерним такий інтерес, пояснюючи його виникнення, вказують саме на зміст відповідної галузі наукових знань з точки зору притаманних їй цікавих фактів, внутрішніх зв'язків і відносин [11, с. 212].

Варто виділити основні види інтересу та їх характеристики.

Ситуативний інтерес – епізодичне переживання, коли в учня ще немає стійкого інтересу до предмета, він виникає як реакція на щось нове, емоційно привабливе у змісті. Прояви інтересу мають тимчасовий характер.

Стійкий інтерес – перетворення епізодичного переживання у емоційно-пізнавальне ставлення до предмета, яке спонукає учнів прагнути до пізнання нового, вирішувати пізнавальні завдання не тільки на уроці, але й у вільний час.

Інтерес-ставлення – емоційно-пізнавальна спрямованість особистості, яка під впливом пізнавального інтересу поступово змінює сенс життя дитини. Цей інтерес є достатньо глибоким. Він закріплюється не тільки відповідною навчальною діяльністю, але спостерігається й у пізнавальній активності поза межами навчального процесу.

Безпосередній інтерес – до самого процесу діяльності – процесу пізнання або змісту навчального матеріалу.

Опосередкований інтерес – до результату діяльності (наприклад, до оволодіння якоюсь спеціальністю).

За рівнем дієвості інтересів. Пасивний інтерес – споглядальний, коли учень лише сприймає цікавий для нього об'єкт.

Активний інтерес – той, який спонукає людину оволодіти об'єктом інтересу, він формує розвиток особистості, характер та здібності.

Індивідуальність інтересу особистості пов'язана із рівнями його формування.

За обсягом пізнавального інтересу. Широкі інтереси пов'язані з навчанням різних предметів, з процесом навчання в цілому [25, с. 86-87].

Вузькі інтереси – вивченням, одного предмета або окремих тем, розділів.

Ж. Коваленко, зауважує, що остання класифікація не може бути основою для розрізнення певних видів інтересу, а лише характеризує структуру інтересів особистості, бо людина може бути і з широкими, різносторонніми інтересами, і з вузькими, але в певній галузі більш глибокими.

Розглядаючи питання розвитку пізнавального інтересу на уроках з української мови, підкреслено, що воно потребує «...певної зміни в усіх компонентах навчання: врахування проблемності при визначенні мети навчання, визнання учня активним суб'єктом навчання, подання різних поглядів на явища мови, події, не приховування нез'ясованих питань і проблем, зміни монологічного способу навчання на діалогічний, використанні пошукових методів навчання та активних форм, оцінювання наукових досягнень учня не тільки за обсягом знань, а передусім за вміння розв'язувати проблеми тощо».

Щодо змісту навчання, то більшість учених констатують, що зміст предмета пізнання повинен бути зрозумілим, доступним, цікавим, яскраво та логічно викладеним, актуальним та практично орієнтованим, мати життєвий сенс для учнів того чи іншого віку.

Проаналізовано, що останнім часом певна кількість дослідників пов'язують проблему розвитку пізнавального інтересу із застосуванням інтерактивних технологій навчання.

О. Пометун відзначає, що «інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану

мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває інтерес до навчання, свою успішність, інтелектуальну спроможність [35].

Доцільною є думка про те, що успіх у навчанні є важливим прийомом збудження інтересу. Вчитель повинен стимулювати в учнів це почуття, створювати відповідні ситуації задоволення, коли дитина може розкрити свої інтелектуальні здібності. Це важливо для учнів будь-якого віку і навіть у навчанні дорослих.

Важливим в мультимедійних технологіях, з огляду на досліджувану проблему, є й те, що їх використання дозволить максимально наблизити теоретичні основи навчального предмета до практики, використовувати при аналізі проблемних ситуацій власний досвід учнів. Це значно підвищує рівень пізнавальної активності учнів і є, як зазначалось вище, важливим чинником розвитку пізнавального інтересу.

Розглядаючи теоретичні дослідження педагогів і психологів зауважується, що пізнавальний інтерес впливає на результати процесу навчання на уроках української мови в 5 класах.

Освітні завдання навчання пов'язані не тільки зі значним обсягом інформації, яку учень повинен осмислити, усвідомити, але й з необхідністю її самостійного пошуку та опрацювання. Інтерес допомагає зняти інтелектуальну напругу, втому, він ніби «розчищає» шлях до знань, які засвоюються і вільніше, і легше. Щодо розвивальних завдань навчання, то пізнавальний інтерес сприяє особистісному зростанню школярів, він, в одному випадку збудник, могутній двигун такого зростання, в іншому – його результат [19].

Пізнавальний інтерес впливає і на вирішення виховних завдань навчального процесу. Допитливість, емоційна причетність до подій, що виявляються під час навчання, – все це пов'язано з зацікавленістю дитини, яка сприяє формуванню емоційно-ціннісних орієнтацій та спрямованості особистості на цінності суспільства.

Отже, пізнавальний інтерес, зазнаючи індивідуальних змін і розвиваючись, сам впливає на розвиток навчальної діяльності дитини. Таким чином, спостерігається певна залежність рівня сформованості пізнавальних інтересів учнів від усієї системи чинників, від яких залежить ефективність навчання.

Провідний педагог О. Сергієнко у своєму визначенні «пізнавальний інтерес» розглядає як «вибіркову спрямованість особистості, спрямовану на сферу пізнання, на її предметний бік і сам процес оволодіння знаннями» [32, с. 63].

Досліджено, що створення у дистанційному навчанні умов, сприяють формуванню в учнів основної школи пізнавальних інтересів – це, передумова підвищення якості навчання, якості всебічного розвитку особистості в загальному.

Доцільно встановити, що основне призначення курсу української мови в 5 класах – формування національно свідомої, духовно багатой особистості через реалізацію навчальної, виховної та розвивальної мети.

Навчальна програма – державний документ, у якому подано мету і завдання курсу, перелік навчальних тем, кількість годин на їх вивчення, вказівку про дозування частин навчального матеріалу, його послідовність; розписано критерії оцінювання учнівських знань; визначено перелік умінь і навичок учнів з української мови.

Варто встановити, що навчальні програми затверджує Міністерство освіти й науки України. Для навчання української мови в загальноосвітній середній школі використовують нову програму для 5 класів.

Структурно всі програми складаються з пояснювальної записки та власне програм для кожного класу, де відображено змістове наповнення мовної, мовленнєвої, соціокультурної та діяльнісної ліній, а також подано кількість годин, рекомендованих для вивчення кожної теми. До програми також додано критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класів з української мови.

У «Пояснювальній записці» програми для 5 класів загальноосвітніх навчальних закладів зазначено, що метою навчання української мови у школі є формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, відтак сформульовано основні завдання навчання української мови в основній школі, до яких належать:

- виховання свідомого прагнення до вивчення української мови;
- формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів;
- формування у школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування з дотриманням норм українського етикету;
- ознайомлення з мовною системою й формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь і навичок; здатності учня до аналізу й оцінки мовних явищ і фактів;
- формування вмінь розрізняти, аналізувати, класифікувати мовні факти, оцінювати їх із погляду нормативності, відповідності ситуації та сфери спілкування; працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах, використовувати її [33].

Традиційно у програмі виділено 4 змістові лінії: мовну, мовленнєву, соціокультурну та діяльнісну.

Досліджено, що у мовній змістовій лінії подано перелік питань, обов'язкових для засвоєння теорії мови, що сприятиме формуванню системних знань про мову й на їхній основі життєво важливих умінь. Мовленнєва лінія, зміст якої необхідно відображати на кожному уроці, повинна забезпечувати формування комунікативних умінь і навичок в загальному.

Мовленнєва змістова лінія містить обов'язкові та рекомендовані види робіт. Основне завдання соціокультурної змістової лінії – через теми обов'язкових та рекомендованих робіт сприяти моральному, патріотичному,

екологічному вихованню учнів, формуванню їхнього світогляду та становленню духовно багатого мовної особистості.

Діяльна змістова лінія має суто процесуальний характер і реалізується через систему вправ і завдань комплексного характеру.

Доцільно встановити, що основним у програмі визначено компетентнісний підхід, який передбачає формування в учнів 10 компетентностей:

- спілкування державною мовою;
- спілкування іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрова компетентність;
- уміння вчитися впродовж життя;
- соціальні та громадянські компетентності;
- підприємливість;
- загальнокультурна грамотність;
- екологічна грамотність і здорове життя [5].

Методи навчання – це системні дії вчителя для процесу організації пізнавальної і практичної роботи учнів з метою засвоєння знань з української мови, вироблення відповідних умінь і навичок. Кожний метод складається з окремих прийомів, які є складовими методу.

Варто зазначити і те, що характерною ознакою прийому є частковість і здатність входити в різні методи. У вивченні мови використовують такі прийоми:

- фонетичний;
- лексичний;
- граматичний;
- синтаксичний розбори;
- прийом порівняння;
- групування мовних явищ;

– побудови схеми речення чи словосполучення [16].

Таблиця 1.1

Концепція типів і методів у навчанні мови

Типи навчання	Домінантні методи Навчання
Інформаційно-повідомлюючий	догматичні методи (серед них – виклад матеріалу в книжці, слово вчителя, орієнтовані на запам'ятовування; репродуктивні відповіді на запитання; механічне виконання мовних вправ за готовими зразками)
Дослідницький	спостереження над явищами громадського життя й природи, над мовними фактами; практична діяльність (передусім складання різних видів ділових паперів)
Пояснювально-ілюстративний (традиційний)	розповідь учителя, евристична бесіда, спостереження учнів над мовою, робота з підручником і навчальними посібниками, метод вправ
Програмоване навчання	репродуктивний спосіб набування знань (навчальні та розпізнавальні алгоритми; тренувальні програмовані завдання, вправи)
Проблемно-пошуковий	частково-пошуковий метод

Отже, про пізнавальний інтерес учнів 5 класів варто говорити за такими показниками, як запитання до вчителя. Вони віддзеркалюють прагнення з'ясувати щось незрозуміле, знайти обґрунтування певним висновкам,

твердженням. Запитання можуть бути різного рівня пізнавальної цінності. Повага вчителя до них, спонукання до постановки, ґрунтовні відповіді – не лише показник пізнавальної активності, а і важливий шлях розвитку інтересу до знань.

1.3. Особливості організації освітнього простору з використанням мультимедійних засобів навчання

Аналіз досліджень, присвячених використанню мультимедійних засобів навчання школярів, дає підстави стверджувати, що мультимедійні технології покликані допомогти підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах. Зокрема, навчити учнів осмислювати й аналізувати отримані знання, розвивати і виховувати культуру їх розуміння, навчити розбиратися в достовірності інформації, яку вони несуть, усвідомлювати наслідки їх впливу на психіку і здоров'я людини.

Варто встановити, що задля досягнення зазначених завдань необхідно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі, сприяючи всебічному розвитку учнів 5 класів і формуванню їх медіаграмотності.

У типовій освітній програмі зазначено прості медіапродукти, які рекомендовано використовувати в процесі навчання учнів на уроках української мови. До їх переліку належать візуальні медіа (малюнок, світлина, комікс, колаж, книжка, журнал, газета), аудіальні медіа (звукозаписи, радіо), аудіовізуальні медіа (телевізійні програми, мультфільми, фільми), інтернет (комп'ютерні ігри, інтернет-ресурси для учнів), реклама у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні [26, с. 97].

Проаналізовано, що переважна кількість публікацій, які з'явилися протягом наступних п'яти років у наукових збірниках та науково-методичних журналах, були присвячені використанню готових мультимедійних продуктів для потреб навчального процесу.

Варто встановити, що зазначені, у першу чергу, українськомовні електронні енциклопедії та навчальні курси з української мови, пізніше – електронні підручники та інше.

Автори, як правило, викладають зміст так:

- підкреслюють здатність комп'ютера, не тільки полегшити і зробити цікавим процес передавання й отримання знань, а й стимулювати творчу активність і самостійну діяльність учня;
- ознайомлюють з функціональними можливостями та змістовним навантаженням конкретного програмного продукту;
- формулюють методичні поради учителю щодо використання програмного продукту з навчальною метою;
- вказують на аналогічні програмні продукти або/та перспективи їх використання [27].

Аналіз науково-методичної літератури останніх років свідчить про популярність створення мультимедійних проєктів з української мови, які виконуються в середовищі Power Point учителями та учнями.

Практикою доведено, що при використанні мультимедійних засобів в процесі навчання зростає зацікавленість процесом і результатами навчальної діяльності, задоволеність роботою, усвідомленість і міцність знань, умінь і навиків, поліпшується емоційний стан учнів. Стиль спілкування між учителем і учнем стає доброзичливішим, базується на спільній діяльності. Проте результати досліджень, які проводилися останніми роками і були спрямовані на оцінювання ефективності використання мультимедійних програм у навчальному процесі, показують, що, не дивлячись на в цілому позитивне відношення до мультимедійних засобів з боку учнів, істотної різниці в результатах навчання з використанням мультимедіа та без нього не спостерігається.

Усі зарубіжні проєкти й вітчизняні дослідження з упровадження мультимедійних засобів свідчать про високий освітній потенціал нового дидактичного засобу, але підкреслюється, що відсутність належної

організації навчального процесу із застосуванням мультимедійних засобів ускладнює реалізацію їхніх можливостей [27].

Варто зауважити, що наукового обґрунтування набуває поняття «мультимедійна педагогічна технологія». Вона розглядається як інтеграційна цілісність програмних і апаратно-технічних продуктів (з варіативною адекватністю їх функціонування в навчальному середовищі), що створює уніфіковану площину для взаємодії процесуального й особистісного аспектів продуктивного споживання, перероблення, трансляції і маніфестації інфознань суб'єктів освіти.

Дослідженнями встановлено і те, що мультимедійні технології навчання сприяють урізноманітненню способів оперування об'єктами вивчення, а також унаочненню навчальної інформації, що підпорядковується завданню оптимізації процесу формування музичних знань і розвитку творчих можливостей учнів. Пропонується методика формування музичних знань учнів 5 класів, яка базується на варіативному використанні мультимедійних навчальних програм.

Визначено, що саме із сучасними інформаційно-комунікативними технологіями наразі пов'язують реальні можливості побудови відкритої освітньої системи, яка дозволяє кожній людині обирати свою особистісну траєкторію навчання. Технології навчання напряму пов'язують з такими важливими дидактичними особливостями комп'ютера, як індивідуалізація навчального процесу із збереженням його цілісності за рахунок динамічної адаптованості навчальних програм.

Отже, у роботі з мультимедійними засобами під час навчання української мови варто виділяти наступні три напрями:

- використання мультимедійних засобів для розвитку різних видів мовленнєвої діяльності;
- дослідження медіатекстів;
- створення простих медіапродуктів для подачі та засвоєння матеріалу на уроках української мови.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 5 КЛАСІ

2.1. Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання

Причин використання мультимедійних засобів на уроках української мови в 5 класах можна назвати чимало.

У мережі є багато програмних продуктів, які вчителі-предметники можуть використати під час проведення уроків із застосуванням мультимедійних засобів. Подібні уроки дозволяють підвищити інтерес до вивчення предметів суспільно-гуманітарного циклу, активізувати їх пізнавальну діяльність, сприяють формуванню наукового світогляду. Під час використання мультимедійних технологій структура уроку істотно не змінюється.

У ньому як і раніше зберігаються всі основні етапи, за потреби варіюються тільки їхні часові характеристики. Етап мотивації в цьому разі збільшується й має пізнавальне навантаження. Це важлива умова успішності навчання, оскільки без інтересу до поповнення знань, без активізації уяви та емоцій немислима творча діяльність учня.

Усі вчителі, які застосовують мультимедіа, обирають правильні педагогічні програмні засоби, щоб підвищити ефективність своєї роботи та наблизити рівень знань, умінь і навичок своїх учнів до вимог сьогодення.

Безсумнівною перевагою мультимедіа має бути можливість розробки комп'ютерних тематичних презентацій. Оптимальною і доступною для вчителя формою використання цих технологій на уроках української мови та літератури є створення таких презентацій. Комп'ютерна програма Microsoft Power Point є універсальним видом наочності й може бути застосована в будь-якому класі на уроці будь-якого типу. Створити слайди для заняття можна за порівняно короткий час.

Комп'ютерна презентація – це низка слайдів, що об'єднані функцією переходу від одного слайда до іншого та зберігаються в загальному файлі.

Аналіз науково-методичної літератури та періодичних видань показав, що мультимедійні презентації здатні реалізувати багато проблем у процесі навчання, а саме:

- використовувати передові інформаційні технології;
- змінювати форми навчання та види діяльності в межах одного уроку;
- полегшувати підготовку вчителя до уроку та залучати до цього процесу учнів;
- розширювати можливості ілюстративного супроводу уроку, подавати історичні відомості про письменників, композицію, ідейно-художній зміст твору, тощо;
- реалізувати ігрові методи на уроках;
- здійснювати роботу в малих групах або індивідуальну роботу;
- дають можливість роздрукування плану уроку та внесення в нього заміток та коментарів;
- організовувати інтерактивні форми контролю знань, вмінь та навичок;
- організовувати самостійні, дослідницькі, творчі роботи, проекти, на якісно новому рівні з можливістю виходу в глобальний інформаційний простір [30, с. 76].

Засвоєння школярами знань безпосередньо залежить від уміння вчителя стимулювати їхню розумову активність і створювати творчу та надихаючу атмосферу для самостійної індивідуальної та групової практичної діяльності.

Учням подобається, коли можна самостійно порівнювати результати своєї праці, вони пробуджуються, коли їм доводиться осмислювати матеріал, робити узагальнення. Найцікавіша освіта для учнів – це освіта, в якій не все доведено, не все аналізовано, тобто не все узагальнено.

У ході організації інтегрованих занять з використанням мультимедійних засобів спрямованих на активізацію пізнавальних інтересів

учнів 5 класів на уроках української мови варто виконувати та впроваджувати наступне:

1. Інтерактивні вправи на уроках мови. На розвиток мислення школярів, самостійності думок: спонукають учнів до висловлення своєї думки, стимулюють вироблення творчого ставлення до будь-яких висновків, правил тощо. Деякі з інтерактивних вправ (наприклад, «Робота в парах», «Робота в групах», «Карусель», «Пошук інформації» та інші) спрямовані на самостійне осмислення матеріалу, допомагають замислення («Чи справді це так?»), дослідити факти, проаналізувати алгоритм розв'язків, розуміти їхню суть, перевірити і себе і свого товариша [20].

Вироблення критичного ставлення до себе, вміння бачити свої помилки та адекватно ставитися до них; сприяють розвитку таких умінь, як бачити позитивне і негативне не тільки в діях товаришів, а й у власних; порівнювати себе з іншими й ретельно себе оцінювати. Ці вправи сприяють самопізнанню особистості.

У процесі інтерактивних вправ «Розумовий штурм», «Коло ідей», «Вирішення проблем», «Незакінчені речення» приймаються всі думки дітей як реальні, так і вигадані.

Інтерактивні вправи спрямовані і на розвиток вміння знаходити спільні рішення з однокласниками; на підвищення інтересу школярів до вивченого матеріалу [47].

Залежно від мети та форми організації навчальної діяльності учнів, інтерактивні технології можна розподілити на чотири групи:

- інтерактивні технології кооперативного навчання;
- інтерактивні технології колективно-групового навчання;
- технології ситуативного моделювання;
- технології опрацювання дискусійних питань.

2. Технології кооперативного навчання.

Парну і групову роботу варто організовувати як на уроках засвоєння, так і на уроках застосування знань, умінь і навичок. Це може відбуватися

одразу ж після викладу нового матеріалу, на початку нового уроку замість опитування, на спеціальному уроці, присвяченому застосуванню знань, умінь та навичок, або бути частиною повторювально-узагальнюючого уроку.

Робота в парах. Технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання учнів роботі у малих групах. Її можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань тощо. Робота в парах дає учням час обдумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Використання такого виду співпраці сприяє тому, що учні не можуть ухилитися від виконання завдання, які за інших умов потребують великої затрати часу.

Організація роботи є наступною:

1. Пропонують учням завдання, ставлять запитання для невеликої дискусії чи аналізу ситуації. Після пояснення питання або фактів, наведених у завданні, даю їм 1-2 хвилини для продумування можливих відповідей або рішень індивідуально.

2. Об'єднують учнів у пари, визначають, хто з них буде висловлюватись першим, і дають можливість обговорити свої ідеї один з одним. Відразу визначають час на виконання кожного в парі і спільне обговорення. Це допомагає звикнути до чіткої організації роботи в парах. Вони мають досягти згоди щодо відповіді або рішення.

3. По закінченні часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюються своїми ідеями з усім класом. За потребою це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності [35, с. 87].

Робота в малих групах. Робота в групах – це спільна діяльність для досягнення загальних цілей. За такої діяльності учні прагнуть отримати результат, що буде найкращим для кожного і для всіх членів групи. Роботу в малих групах варто використовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного розуму. Робота в групах передбачає розподіл класу

на мікроколективи з 3 – 5 учнів. Під час розв’язування задач «стихійно» виділяється лідер, який бере на себе інтелектуальне керівництво групою. Групові форми роботи сприяють формуванню в учня демократичного самоусвідомлення та почуття власної гідності. Він відчуває себе вільною діючою особистістю, яка має право на вибір і ініціативу, а разом з тим готова толерантно ставитися до свого оточення, погоджувати свої дії з діями та інтересами інших членів групи. Навчання в групах – створення різних груп, де учні допомагають один одному й навчають один одного. Це вміння ефективно працювати в команді допомагає їм у подальшому житті.

Організація роботи:

1. Об’єднують учнів у групи. Починати варто із груп, що складаються з трьох учнів. П’ять учнів – це оптимальна верхня межа для проведення обговорення в рамках малої групи.

2. Пропонують усім сісти по групах. Слідкують за тим, щоб учні сиділи по колу – «пліч-о-пліч, один проти одного». Усі учні групи повинні добре бачити один одного. Секретар: веде записи результатів роботи групи. Посередник: стежить за часом; заохочує групу до роботи. Доповідач: чітко висловлює думку групи; доповідає про результати роботи групи. Дається кожній групі конкретне завдання і чітка інструкція щодо організації групової роботи.

3. Технології колективно-групового навчання [35].

На сьогоднішній день учні мають уміти формулювати, аналізувати й обстоювати власні ідеї. Досягненню цієї мети сприяє колективна діяльність у групах. Навчальне спілкування на рівні «учень – учень» допомагає формувати навички вирішення проблем та вищі функції мислення. Також, працюючи в групі, кожна дитина отримує можливість діяти, виконуючи поставлене навчальне завдання. Адже кожного разу, коли ми спонукаємо учня до певної дії (наприклад, узагальнити, проаналізувати, оцінити або зіставити інформацію), ми тим самим створюємо умови для активного

навчання. В процесі такої роботи дитина опановує та навчається застосовувати цінні навички, які зберігає на все життя.

До цієї групи входять інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну роботу всього класу.

Метод «Мікрофон». Такий вид діяльності надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію. Організація роботи:

1. Формулюють запитання класу.

2. Дають класу якийсь предмет (ручку, олівець тощо), який виконуватиме роль уявного мікрофона. Учні передають його один одному, по черзі беручи слово.

3. Надають слово тільки тому, хто отримує «уявний» мікрофон. Коли хтось висловлюється, інші не мають права перебивати, щось говорити, викрикувати з місця.

«Незакінчені речення». Цей прийом дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх з іншими. Робота за такою методикою дає присутнім змогу долати стереотипи, вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті й переконливо.

«Організація роботи». Визначивши тему, з якої учні будуть висловлюватись в колі ідей, педагог формулює незакінчене речення і пропонує учням висловлюючись закінчити його. Кожний наступний учасник обговорення повинен починати свій виступ із запропонованої формули.

«Мозковий штурм». Це метод розв'язання проблеми, коли всі учасники розмірковують над однією проблемою і «йдуть на неї в атаку». Мозковий штурм застосовують тоді, коли треба мати кілька варіантів розв'язання конкретної проблеми. Мозковий штурм спонукає учнів проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки. Мета «мозкового штурму» чи «мозкової атаки» в тому, щоб зібрати якомога

більше ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом обмеженого періоду часу.

Правила мозкового штурму:

- кожний може вільно висловлювати пропозиції;
- учасники висловлюються по черзі, точно і коротко;
- будь-які пропозиції приймаються і схвалюються учасниками;
- ведучий записує всі пропозиції;
- можна розвивати попередні ідеї.

4. Технології ситуативного моделювання.

Модель навчання у грі – це побудова навчального процесу за допомогою включення учня в гру. Ігрова модель навчання покликана реалізувати, крім основної дидактичної мети, ще й комплекс цілей: забезпечення контролю виведення емоцій; надання дитині можливості самовизначення; надихання і допомога розвитку творчої уяви; надання можливості висловлювати свої думки. Як правило, ігрова модель навчання має чотири етапи:

- орієнтація (введення учня у тему, ознайомлення з правилами гри, загальний огляд її перебігу);
- підготовка до проведення гри (ознайомлення зі сценарієм гри, визначення ігрових завдань, ролей, орієнтовних шляхів розв'язання проблеми);
- основна частина – проведення гри;
- обговорення.

Рольова гра стимулює прояв самостійності учнів, їх творчі можливості, гра імітує реальність шляхом «проживання ситуації у ролі», яка учневі дісталась та надає можливості діяти «як насправді».

5. Підвищення інтересу учнів до навчання за допомогою методів проєктів.

Проєктна діяльність безпосередньо впливає на розвиток учня. Для кожного вчителя є незаперечним той факт, що навчальні досягнення школяра

перебувають у тісному зв'язку з особливостями його пізнавальних процесів (сприймання, пам'яті, мислення, уваги, уяви, мовлення).

Велике значення для розвитку пізнавальних процесів мають зовнішні та внутрішні мотиви учня. Досвід роботи та педагогічні спостереження дають підставу стверджувати, що у більшості школярів яскраво виражені зовнішні мотиви, які виявляються в їхній допитливості, прагненні бути дорослими, активному сприйнятті всього нового й незвичного. Ці мотиви спонукають учнів також до розробки навчальних проєктів. Однак майже не задіяними при цьому залишаються внутрішні мотиви. Це, зокрема, почуття обов'язку, бажання вчитися, любов до книги, пізнавальні інтереси, потяг до самоосвіти, прагнення до успіху тощо.

Таким чином, перед педагогом виникає проблема відшукати такий механізм, щоб друга група мотивів стала домінуючою у навчальній діяльності учнів.

Серед усіх мотивів навчальної діяльності центральним і найсильнішим є мотив, в основі якого – пізнавальний інтерес. Він виникає і зміцнюється лише в ситуації пошуку нових знань, інтелектуального напруження та самостійної діяльності.

Пізнавальні інтереси мають такі переваги над іншими мотиваціями. Вони виявляються дітьми раніше і легше, є конкретними і реалістичними рушіями навчання, їх легше виявити і спостерігати, і їх можна розвивати в будь-якому шкільному віці.

Ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу школярів є метод проєктів. Розробка навчального проєкту, як і будь-яка нова форма роботи, викликає в учнів певне здивування чи цікавість. Цікавість є початковою стадією пізнавальної спрямованості особистості учня.

Саме на цій стадії розвитку пізнавальних інтересів найповніше виявляється їх властивість – бути рушійною силою діяльності, і стає можливим залучення учнів до самостійної розробки навчальних проєктів.

Для ефективності формування та розвитку пізнавальних інтересів учнів у навчальній діяльності необхідні відповідні умови, а саме:

1. Різноманітність чуттєвого досвіду.
2. Усвідомлення учнем особистої та суспільної значущості знань.
3. Надання можливості переживати успіх у роботі, наявність позитивної, емоційної атмосфери.
4. Помірна складність і посиленість завдань.
5. Опора на попередній досвід учнів.
6. Активний, продуктивний і творчий характер діяльності.
7. Сформованість провідних прийомів навчальної діяльності [50, с. 48].

Визначені умови цілком можна забезпечити засобами проєктної діяльності, оскільки вони тотожні ознакам навчального проєкту. Отже, у процесі цієї діяльності, де у єдності виступають внутрішні чинники особистості учня (свідомість, бажання, цілеспрямованість тощо) і зовнішні фактори можуть виникати та розвиватися пізнавальні інтереси.

У процесі проєктної діяльності, як окремого виду навчання, що організовує та спрямовує пізнавальну активність учня, зосереджуються важливі умови і можливості прямого й опосередкованого впливу на пізнавальні інтереси. Так, у змістовому наповненні проєкту можна виділити такі чинники, що стимулюють інтерес: новизна й оригінальність матеріалу, широкий спектр відомостей з різноманітних джерел інформації, сучасні досягнення науки, практична спрямованість матеріалу тощо.

Ознайомлюючись у процесі розробки проєкту з новими фактами, подіями, отримуючи нову і цікаву інформацію, учні відчують подив, переживають радість відкриття. Здатність бачити можливість для застосування знань у повсякденному житті також є актуальною для розвитку пізнавальних інтересів школярів, оскільки учні не мають достатнього досвіду, аби самостійно оцінити значущість навчального матеріалу. Така

здатність власне і є показником розумового розвитку учня, вона свідчить про активність процесів спостереження, уяви, мислення.

Важливим стимулом розвитку пізнавальних інтересів є безпосередня активна діяльність. Характерні особливості проектної діяльності створюють широкі можливості для формування в учнів умінь, пов'язаних із самостійним освоєнням нових знань. Вони виявляються у розмаїтті форм самостійної роботи, оволодінні новими способами пізнавальної діяльності, проблемному підході, елементах пошуку або дослідження, творчому характері діяльності.

Логіка проектного навчання виключає надання учням готових знань. Натомість створюються умови для самостійної пізнавальної ініціативи учня, що призводить до усвідомлення розбіжностей між поточним і бажаним рівнями знань, умінь і навичок у свідомості, емоціях і мотивації.

Отже, у процесі проектної діяльності створюються умови для розвитку пізнавальних інтересів. На цій основі й можуть сформуватися внутрішні мотиви навчання, які впливатимуть на різноманітні сфери пізнавальної діяльності учнів.

6. Очікувані результати.

Реформування вітчизняної освіти через орієнтацію на проектну технологію є одним зі шляхів входження України до світового освітнього простору. Проектна технологія дозволяє одночасно і більш ефективно формувати в учнів низку ключових компетентностей, перш за все – «уміння вчитись», тобто вміння самостійно здобувати знання у будь-якому вимірі «простору навчання». Вони вчаться організовувати свою роботу з розв'язання актуальних проблем і досягнення потрібного результату, набувають навичок самоконтролю, самооцінки, самовдосконалення. Співпраця учнів між собою та з учителем під час виконання проектів сприяє формуванню соціальної компетентності демократичної природи. Учні навчаються спільно визначати проблеми і мету діяльності, ефективно співпрацювати, бути ініціативними і відповідальними за прийняття рішень, обґрунтовано долати суперечки та ін.

Проектна технологія дає можливість широко використовувати комп'ютер та Інтернет для пошуку, обробки інформації та роботи з нею, для презентації матеріалів проекту і, таким чином, формувати компетентності з інформаційних і комунікативних технологій. У цьому найбільш плідними виявляються телекомунікаційні проекти.

Застосування проектної технології – один зі шляхів виховання активної особистості, що може взяти на себе ініціативу і діяти у межах правового поля. Учні вчаться самостійно розв'язувати проблеми, приймати й обґрунтовувати рішення, виконувати роботу за складеним проектом. Це дає їм упевненість у собі, тому що уможливорює для кожного демонстрацію своїх знань, умінь і досягнень. Також це засіб формування критичного мислення і водночас розвитку творчих здібностей дитини. Такий підхід дає можливість сприяти формуванню в учнів уміння працювати у команді, а отже – розвивати здатність соціальної взаємодії [30].

Отже, застосування проектної технології є важливим засобом сучасної освіти і громадського виховання, розвитку критичного мислення і творчих здібностей дитини. Зазначена технологія стимулює загальну активність учнів, сприяє створенню плідного освітнього середовища й утвердження системного характеру навчання та самонавчання.

Таким чином, проведення уроків при комплексному застосуванні мультимедійних технологій забезпечує набуття учнями не тільки глибоких та міцних знань, а й вміння розвивати інтелектуальні, творчі здібності, самостійно набувати нових знань та працювати з різними джерелами інформації.

2.2. Опис експериментальної методики

Було проведено на базі Карпилівського ліцею Рокитнівської селищної ради дослідження з організації інтегрованих занять, що спрямовані на формування пізнавальної сфери учнів 5 класу на уроках української мови.

У дослідженні взяли участь 65 учнів 5-А та 5-Б класів.

Дослідження складалось з трьох взаємопов'язаних етапів, що зазначені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Етапи дослідно-експериментальної роботи

№	Назва етапу	Зміст дослідно-експериментальної роботи
1	Констатувальний	Первинна діагностика наявного рівня активізації пізнавального інтересу учнів 5 класів
2	Формувальний	Упровадження розробленої системи роботи з активізації пізнавального інтересу мультимедійними засобами навчання
3	Контрольний	Повторна діагностика рівня сформованості пізнавального інтересу мультимедійними засобами навчання учнів 5 класів в експериментальному та контрольному класах, а також аналіз результатів та висновки

Констатувальний етап експерименту.

На даному етапі дослідження було продіагностовано рівень сформованості пізнавального інтересу учнів 5-А та 5-Б класів.

Було виокремлено показники оцінки сформованості пізнавального інтересу учнів 5 класів. На основі цих показників було визначено критерії сформованості пізнавального інтересу та пізнавальної активності за трьома рівнями.

Дослідження кожного компонента відбувалось за окремими методиками.

Розпочнемо з мотиваційного компонента. На основі методики Л. Божович «Драбинка мотивів», яка має на меті визначення навчальних мотивів, було розроблено власну на визначення мотивів активізації пізнавального інтересу для навчання та життя. Дану методику було адаптовано до вікових особливостей учнів 5 класів.

Учням 5 класів пропонувалось 8 карток, 4 з яких відповідали пізнавальним мотивам, а 4 – соціально-розважальним.

1. Телефон мені потрібен для того, щоб дзвонити і листуватися.
2. Телефон мені потрібен для того, щоб грати в ігри.
3. Телефон мені потрібен для того, щоб знаходити цікаву інформацію в Інтернеті.
4. Телефон мені потрібен для того, щоб вихвалитися іншим.
5. Телефон мені потрібен для того, щоб дивитися повчальні відео.
6. Телефон мені потрібен для того, щоб сидіти у соціальних мережах.
7. Телефон мені потрібен для того, щоб читати цікаві пізнавальні статті.
8. Телефон мені потрібен для того, щоб слухати музику та дивитися мультфільми.

1, 3, 5, 7 картки відповідають пізнавальним мотивам, відповідно 2, 4, 6, 8 – соціально-розважальним.

Виходячи з даної ієрархії мотивів, треба проаналізувати, які твердження учень поставив на три перші сходинки драбини, що є показником високого, середнього чи низького рівня активізації пізнавального інтересу учнів 5 класів: високий рівень – якщо 3 картки відповідають пізнавальним мотивам, а 1 соціально-розважальним; середній рівень – якщо 2 картки – пізнавальні мотиви, 2 – соціально розважальні; низький рівень – якщо 1 картка відповідає пізнавальним мотивам, а 3 – соціально-розважальним.

Інформаційно-пізнавальний компонент продіагностовано за допомогою самостійно розробленої анкети «Я у світі медіа». Учням 5 класів було запропоновано питання відкритого і закритого типів, на які необхідно дати письмову відповідь. За кожну відповідь респондент отримував 1 або 0 балів.

Яку кількість балів учень отримує за відповідь, залежало від сформованості у школяра того чи іншого поняття зі сфери медіа.

Анкета «Я у світі медіа»

1. Що таке медіа?
2. Чи знаєш ти, що таке ЗМІ (засоби масової інформації)?
3. Звідки ти дізнаєшся інформацію?
4. Для чого ти використовуєш Інтернет?
5. Чи знаєш ти, як створювати документи на комп'ютері чи в телефоні?
(документи, презентації, малюнки)
6. Які правила безпеки користування Інтернетом ти знаєш?

Після підрахунку балів за відповіді були виділені рівні пізнавального інтересу за інформаційно-пізнавальним показником:

- високий рівень – від 4 до 6 балів;
- середній рівень – від 2 до 4;
- низький рівень – 0 до 2 балів

Згодом було проведено у 5 класах уроки української мови, які були направлені на застосування мультимедійних засобів навчання, як чинника активізації пізнавального інтересу учнів.

Тема: Повторення вивченого з розділу «Синтаксис і пунктуація». Вишивка. Орнамент.

Мета: повторити, поглибити, узагальнити й систематизувати засвоєні знання учнів про вивчене з розділу «Синтаксис і пунктуація», удосконалити вміння й навички учнів розбирати словосполучення за будовою, визначати головні та другорядні члени речення, здійснювати синтаксичний розбір речення; ознайомитись із особливостями української вишивки, символами орнаменту; розвивати увагу, уяву, логічне й образне мислення, навички роботи з орнаментами; виховувати любов та повагу до України та українських традицій, активізувати пізнавальний інтерес учнів.

Формування ключових компетентностей:

1. Спілкування державною мовою.

2. Уміння вчитися впродовж життя.
3. Соціальна та громадянська компетентності.
4. Пізнавальність та здатність до самовираження у сфері культури.
5. Математична компетентність.
6. Інформаційно-комунікаційна.
7. Інноваційність.

Обладнання: презентація, роздатковий матеріал, чек-лист, кольорові олівці, шаблони орнаментів, карта України.

Тип уроку: урок повторення з елементами узагальнення і систематизації.

Соціокультурна лінія: Я і національна культура

Перебіг уроку:

I. Організаційний момент.

Емоційне налаштування (слайд).

II. Оголошення теми й мети уроку. Мотивація пізнавальної навчальної діяльності.

1. Записати дату і тему в чек-лист (додаток 1) слайд.

2. Слово дня: оберіг, орнамент, символи (слайд) (учні знаходять лексичне значення даних слів, використовуючи пошукову систему «Google»).

3. Робота з епіграфом «Вишиванка – це генетичний код нації» Леся Воронюк (засновниця свята вишиванки) слайд.

4. Словникова робота: генетичний код – це закодована інформація, що накопичується протягом віків.

- А що вам нагадує молекула ДНК людини? (Відповідь: - Орнамент вишивки).

- А чи справді в українській вишивці є закодована інформація?

Вчитель технологій.

5. Розповідь про вишивку (слайд)

Вишивка – один з найпоширеніших елементів захисту в давнину. Зараз вишивка сприймається тільки як декоративний елемент, але для наших

предків вона мала велике значення. Вони могли буквально «читати» вишивку як книги, тому що кожен символ в орнаменті має своє значення. Це не просто кола, ромби, гілки і спіралі, ці фігури створювались десятки століть тому як унікальні символи. У часи, коли наші предки володіли магічним зв'язком зі світом Природи: рослин, тварин, небесних світил. Символами Сонця, Землі, Всесвіту, Роду вони малювали свою долю, відтворюючи їх на полотні, виписуючи таємничі древні знаки як заклинання, як обереги, як коди свого роду. Саме тому вони прикрашали свої вироби найпростішими орнаментами.

Зараз є можливість зашифрувати слова, назви міст та власне ім'я у схему українського орнаменту, який нагадує QR-код. Кожна літера – це вишитий символ, кожен символ – це потужний оберіг.

- Сьогодні на уроці ми створимо власні обереги для захисту нашої Батьківщини.

- А також розкодуємо обереги-побажання рідній неньці Україні та її славним воїнам. А зробити це нам допоможуть наші знання, тож до справи.

III. Повторення й систематизація знань, умінь та навичок (за результатами роботи розкривають орнаменти і в кінці уроку прочитають побажання з орнаментів. Прикріплено на дошці)

Вчитель української мови

1. Гра «Так чи Ні» (повторення з синтаксису) (Самоперевірка) слайд

1. Синтаксис – це розділ мовознавства, який вивчає словосполучення і речення (Так).

2. Словосполучення складається з головного і залежного слова (Так).

3. Вид словосполучення визначається за способом вираження залежного слова (Ні).

4. Підмет і присудок може бути словосполученням (Ні).

5. Сонце і вітер – словосполучення (Ні).

6. Речення – це слово чи група слів, об'єднаних за змістом і граматично, що виражають завершену думку (Так).

7. Граматична основа – це тільки підмет (Ні).

8. У реченні може бути тільки один головний член речення (Так).

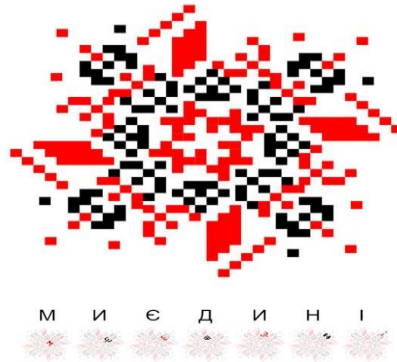
9. Односкладним називається речення, у якому граматична основа виражена одним головним членом речення (Так).

10. За метою висловлювання речення поділяються на розповідні і окличні (Ні).

11 До другорядних членів речення відносяться додаток, означення і обставина (Так).

12. Речення, у якому немає другорядних членів речення, називається поширеним (Ні).

(Учні виписують номери відповідей «Так» і розкодовують 1 орнамент (слайд)). Відкриваємо 1 орнамент

2. Розповідь про символіку вишивки, орнамент, особливості (слайд).

Вчитель української мови

3. Вибіркова робота.

3.1. Виписати номери конструкцій, що є словосполученням

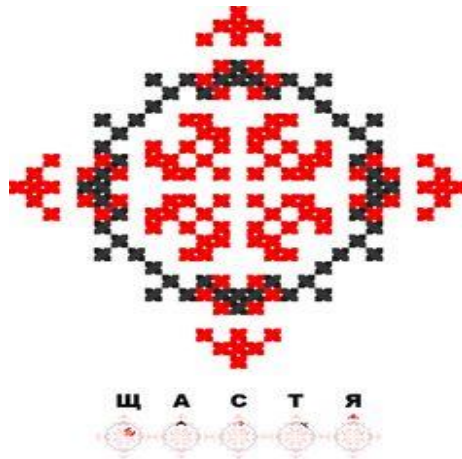
1 Вони малювали, 2 унікальні символи, 3 червоний і чорний 4 в орнаменті, 5 за столом, 6 зашифрувати слова, 7 український орнамент, 8 свою долю, 9 прикрашали орнаментом, 10 милується результатом.

- Який код ви отримали? (2 6 7 8 9 10) (Слайд, орнамент 2)

3.2. Робота біля дошки. Визначити головне слово і вид трьох словосполучень (робота біля дошки)

Відкриваємо орнамент 3

4. Фізкультхвилинка

Вчитель технологій

5. Розповідь про символіку кольорів української вишивки

Символіка кольорів української вишивки. Кожна вишивка і її колір має свою особливу значимість. Біла вишивка вважалася символом невинності, а також берегла дівчат від нещастя та дурного погляду. Червоний був найбільш поширеним кольором вишивки, наші предки говорили: «Ця фарба наповнює позитивну життєву енергію». Символізує любов до людини, до життя, енергії сонця, радості. Чорна вишивка на одязі обіцяє власнику багатство та добробут. Синій – поширений колір на українських вишиванках, тому як наші предки вважали його потужним оберегом. Символ неба і води, (визволення від недуг та душевного спокою). Зелений – жіночий колір на українських вишиванках. Він асоціюється з молодістю, красою, безтурботністю і весною. Золотий або жовтий колір є символом благополуччя, достатку, багатства, і радості. Вишиванки з золотим і жовтим орнаментом допоможуть принести у ваше життя матеріальний достаток.

6. «Мозковий штурм»

- А що це за позначки зображено на слайді? (Головні та другорядні члени речення). Охарактеризуйте другорядні члени речення (слайд).

7. Синтаксичний практикум (слайд)

7.1. У поданих реченнях вставте пропущені букви, підкресліть граматичні основи. Охарактеризуйте їх (чим виражені). Обведіть номери односкладних речень. (1, 2, 5). Відкриваємо орнамент 4.

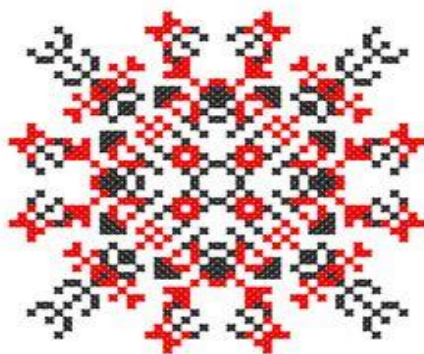

- Яке з речень є непоширеним? 2 Яке речення відповідає даній схемі? 4

~~~~~ _____ _ . . . . _ = = = = = - - - - - - - - - -

Відкриваємо орнамент 5

1. С..мволізує любов до людини, до жит..я, енергії сонця, радості.
2. Виш..ванка...
3. Виш..ванка – ген..тичний код нації.
4. Чорна вишивка на одязі обіцяє власнику багатство та добробут..
5. Бережімо наші традиції!

Повертайся живим

7.2. Синтаксичний розбір 3, 5-го речення (робота біля дошки)

7.3. Гра «Зайвий член речення». Визначте, якого члена речення немає (учні показують на пальцях номер відповідного відсутнього члена речення) (слайд).

Відкриваємо орнамент 6

8. Практична робота. Створити орнамент оберег для України, обираючи кольори і символи (шаблон). Адже зараз наша країна потребує захисту, як ніколи.

8.1 Проведення інструктажу роботи над орнаментом.

8.2 Створення орнаментів учнями.

Готові орнаменти-обереги учні розташовують навколо карти України, прикріпленої на дошці.

IV Підведення підсумку.

1. Використовуючи відкриті орнаменти, учні складають речення-побажання рідній Україні та її захисникам.

2. Робота з епіграфом.

V. Рефлексія «Відкритий мікрофон» (слайд).

VI. Оцінювання.

VI. Домашнє завдання. Знайти орнамент свого імені та імен усіх членів сім'ї. Виконати тестові завдання.

Згодом було розроблено чек-лист уроку та проведено тестування. (Додаток А, Б)

Отже, за діагностичною методикою та проведеним інтегрованим уроком було досліджено рівень сформованості та активізації пізнавального інтересу учнів 5-А (всього 32 учні) та 5-Б класу (всього 33 учні).

Важливо те, що найбільше проблем в учнів 5 класів виникло саме при діагностуванні за методикою, спрямованою на визначення рівня сформованості пізнавального компонента. Це свідчить про те, що учні 5 класів мало обізнані з основними поняттями в сфері медіа. Тому важливо звернути особливу увагу на цей напрям роботи.

Після дослідження рівня сформованості пізнавального інтересу у 5-А класі виявлено:

- з високим рівнем 6 учнів, що становить 18,75%;
- з середнім рівнем 14 учнів, що становить 40,9%;
- з низьким рівнем 12 учнів, що становить 37,5%.

Натомість у 5-Б класі:

- з високим рівнем 8 учнів, що становить 24,24%;
- з середнім рівнем 15 учнів, що становить 45,45%;
- з низьким 10 учнів, що становить 30,30%.

Можемо зробити висновок, що найбільший відсоток учнів з середнім рівнем пізнавального інтересу і в 5-А (40, 9%), і в 5-Б (45, 45%) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Рівень сформованості пізнавального інтересу в учнів 5-А та 5-Б класів

№ п/п	Рівень сформованості пізнавального інтересу	5-А		5-Б	
		Кількість учнів	Відсотки	Кількість учнів	Відсотки
1.	Високий	6	18,75%	8	24,24%
2.	Середній	14	43,75%	15	45,45%
3.	Низький	12	37,5%	10	30,30%

Результати констатувального етапу експерименту відображено на рис. 1.

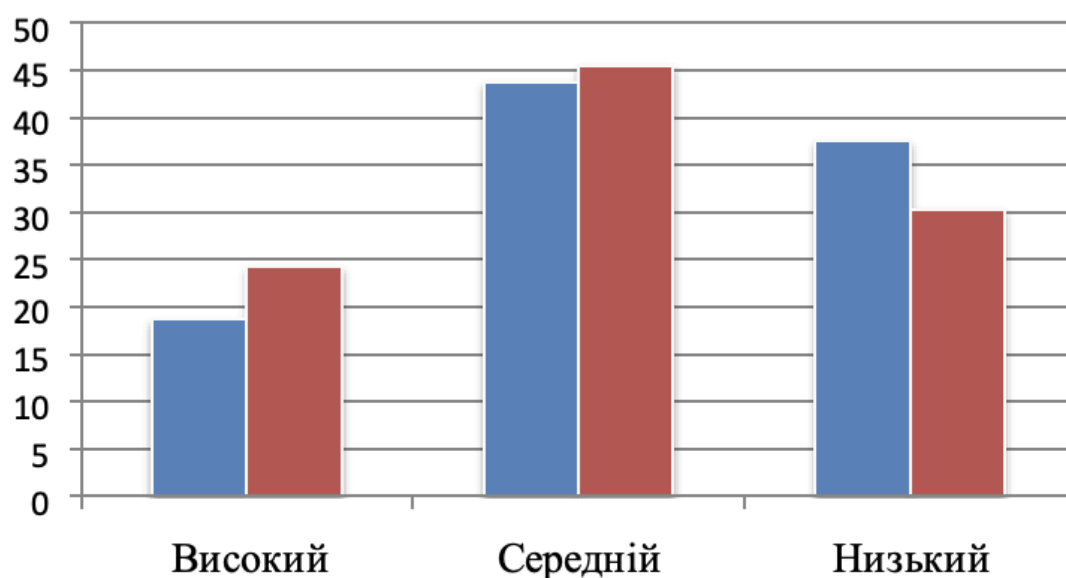

Рис. 1. Рівень сформованості пізнавального інтересу в учнів 5-А та 5-Б класів

Більша кількість учнів з високим рівнем сформованості пізнавального інтересу навчається у 5-Б класі. Загалом в обох класах переважає кількість учнів з середнім рівнем. Щодо учнів з низьким рівнем, то їх кількість значна, що, на нашу думку, часто трапляється серед учнів середнього шкільного віку в загальному.

Досліджено, що в 5-А класі кількість школярів з середнім рівнем менша, ніж учнів з високим, а в 5-Б класі так само, але там школярів з

низьким рівнем сформованості пізнавального інтересу менше, ніж з середнім, в той час як у 5-А з низьким рівнем учнів більше.

Отже, в цілому можемо констатувати, що результати діагностики в 5-А нижчі, тому 5-А клас було обрано експериментальним, а 5-Б клас – контрольним.

Таким чином, результати констатувального експерименту свідчать про необхідність у розробці та запровадженні уроку підвищення рівня пізнавального інтересу, зокрема за допомогою мультимедійних засобів.

На даному етапі відбувалось проведення інтегрованого уроку формування пізнавального інтересу школярів мультимедійними засобами навчання.

Уроки української мови в 5 класах – це цілісна система, що передбачає не лише ознайомлення з новим матеріалом, а й використання цих знань на практиці.

Встановлено, що на початку уроків з української мови давалось проблемне завдання стосовно аналізу, обробки і розуміння мультимедійних засобів, яке учні 5 класів не могли б розв'язати за відсутності необхідних знань і навичок.

Задля формування пізнавального інтересу учнів, було розроблено презентацію, що була спрямована не лише на ознайомлення з різними особливостями теми уроку, а й на його аналіз, оцінку, інтерпретацію. Тобто до уваги бралася не лише робота над формуванням мотивів, а й на ознайомлення з новими поняттями, формуванням емоційно-ціннісних ставлень, що передбачає теоретичний етап.

Оскільки до кола інтересів учнів 5 класів входять різноманітні завдання, на мотиваційному етапі пропонувались завдання розважального характеру, але такі, що спрямовані на опанування змісту.

Таким чином, відбувалося впровадження мультимедійних засобів, оскільки учні 5 класів використовували власні девайси та переглядали презентацію для навчання. Результати отриманого рівня активізації

пізнавального інтересу мультимедійними засобами на уроці української мови висвітлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівень сформованості пізнавального інтересу в учнів 5-А та 5-Б класів після проведення уроку української мови з використанням мультимедійних засобів

№ п/п	Рівень сформованості пізнавального інтересу на уроці української мови з використанням мультимедійних засобів	5-А		5-Б	
		Кількість учнів	Відсотки	Кількість учнів	Відсотки
1.	Високий	6	18,75%	8	24, 24%
2.	Середній	14	43,75%	15	45,45%
3.	Низький	12	37,5%	10	30,30%

Отже, найбільший відсоток учнів з середнім рівнем пізнавального інтересу значно зріс і становить в 5-А (68,9%), і в 5-Б (63,19%).

Таким чином, встановлено, що використання на уроках української мови мультимедійних засобів позитивно впливає на активізацію пізнавального інтересу в учнів, що навчаються в 5 класах.

2.3. Аналіз результатів експериментального навчання

Для підтвердження результатів експериментального навчання було здійснено формувальний експеримент. Використання мультимедійних технологій на всіх етапах навчання допомагає зробити освітній процес не тільки насиченим, але й захоплюючим. Надаючи під час експерименту учням більшої самостійності, можна стимулювати їх на пошукову діяльність, виконуючи творчі завдання.

Для перевірки ефективності запропонованої методики здійснили порівняльний аналіз якісних та кількісних показників, які були отримані під час експериментального дослідження. На цьому етапі було проведено контрольний зріз для фіксації змін сформованості пізнавального інтересу в учнів. Для цього було створено дві групи дітей – експериментальна (32 учні) та діагностична група (33 учні). Учні відповідали всім вимогам експерименту: кількісний склад, рівень інтелектуального розвитку, показники успішності, рівень підготовки.

Для того, щоб визначити динаміку рівнів сформованості у школярів пізнавального інтересу, увага зверталась на критеріально-рівневі оцінювання результатів формувального дослідження.

Протягом усього експерименту в контрольній групі заняття проводилися як звичайні, відповідно до навчальної програми. В експериментальній групі була застосована методика використання мультимедійних засобів навчання, учні виконували творчі завдання.

У контрольній групі заняття проводились традиційно. Після вивчення запропонованого матеріалу рівень засвоєння знань з обраних тем перевірявся розробленими комп'ютерними тестовими програмами, самостійними видами робіт.

В експериментальній групі, де використовувались мультимедійні засоби навчання, учні відчували себе більш жвавіше, обговорювали проведене заняття, давали поради, висловлювали свої пропозиції щодо подальших таких занять.

Провівши опитування, було виявлено посилений інтерес учнів до уроків, де використовувались мультимедійні методи навчання, що викликає в них бажання вчитись.

Таким чином, маємо наступні результати: 54,5% учнів підтвердили, що під час вивчення нових тем з елементами мультимедіа заняття цікавіші; 33,3% респондентів зауважили, що традиційні уроки сприйнятливіші; 12,2 % учнів, що склало 4 респонденти, взагалі не виявляли інтересу до

мультимедійних продуктів. На відміну від учнів експериментальної, в контрольній групі виявлені наступні результати (див. рис. 2.3.1)

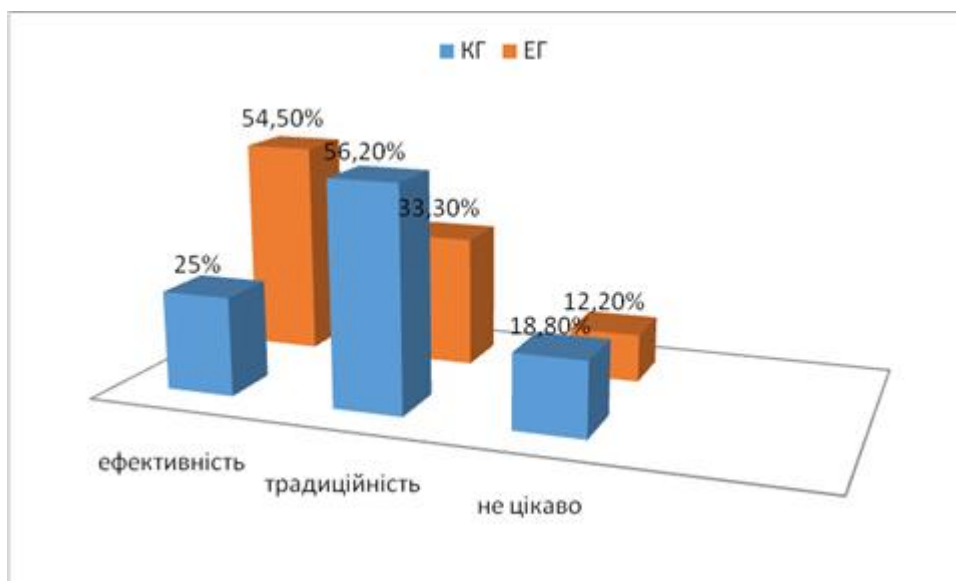

Рис. 2.3.1.

Тобто, в процесі дослідження з'ясувалося, що учні контрольної групи надають перевагу стандартним урокам (56,2%).

Отже, педагогічні умови впровадження мультимедійних засобів навчання в експериментальній групі під час роботи з учнями 5 класів довели, що використання різноманітних форм навчальної діяльності дозволяє створити позитивний настрій на уроках, сформувати нові вміння та навички. Таким чином, можна констатувати, що як результат використання означеної методики респонденти експериментальної групи продемонстрували кращі результати, ніж учні контрольної групи.

Аналіз результатів експерименту дозволяє зазначити, що поліпшити результати навчання на уроках можна за рахунок використання мультимедійних засобів навчання. Завдяки цьому в учнів середніх класів підвищується рівень готовності до використання мультимедійних засобів навчання. В результаті експерименту учні здобули вміння та навички по оперуванню інформацією в електронному вигляді, організації своєї пізнавальної діяльності у навчальний час під час роботи з мультимедійним

продуктом, навчилися використовувати МЗН у самостійній навчальній діяльності.

Отже, завдяки цьому в учнів формується стійка потреба до пізнання, багата творча уява, інноваційне ставлення до застосування мультимедійних засобів навчання.

Під час експерименту були створені всі умови, щоб учні експериментальної групи могли самостійно працювати з мультимедійними продуктами, здійснювали пошук інформації тощо.

Таким чином, проведений педагогічний експеримент підтвердив ефективність упровадження запропонованих мультимедійних засобів навчання в роботі з учнями середнього шкільного віку. Цьому сприяла готовність учнів до застосування мультимедійних засобів навчання у роботі з ними, що дозволило досягнути поставлену мету дослідження.

ВИСНОВКИ

Отже, підводячи підсумки даної роботи, варто встановити наступні висновки.

1. Встановлено, що пізнавальний інтерес у сучасному процесі навчання багатогранний. Здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, що є умовами успішного здійснення певної діяльності і сталої позитивної динаміки оволодіння знаннями, уміннями і навичками. Процес реалізації здібностей передбачає прояв людиною особистісно значущої активності, зумовленої, з одного боку, характером та цілями тієї чи іншої діяльності, а з іншого, такими утвореннями її внутрішнього світу, як мотивація, схильності, інтереси в загальному.

2. Досліджено, що період 5 класу характеризується зростанням інтересу до трудової діяльності, змінюються стосунки в колективі, поглиблюються і стають більш стійкими почуття, естетичні смаки. У таких учнів інтенсивно формується ідейна спрямованість, світогляд і самосвідомість особистості. Діяльність стає більш спрямованою і соціально вмотивованою. Щодо пізнавальних інтересів, то сміливо можна сказати, що вони мають широко-пізнавальний характер. Учні досить активні, товариські, кмітливі, люблять спілкуватися. Вони розвинені в багатьох сферах діяльності, що є досить важливим для їхнього подальшого розвитку.

3. Визначено, що саме використання мультимедійних засобів і технологій на уроках української мови дозволяє заощадити час, забезпечує дієвість навчальних матеріалів. Мультимедійна інформація відрізняється чіткістю, лаконічністю, доступністю. У процесі роботи з нею учні вчать аналізувати, висловлювати власну думку, вдосконалюють уміння працювати. Якщо застосування мультимедійних засобів добре продумане, заняття буде образним, наочним, цікавим, життєвим, дозволить розвивати уміння учнів працювати в парах і групах.

4. Досліджено і те, що хоч мультимедійні засоби не є універсальним дидактичним засобом, зростання їх ролі в майбутньому зумовлене, зокрема, тим, що комп'ютерний виклад навчального матеріалу має більші можливості візуалізації. Це дозволяє говорити про перспективність використання інформаційних технологій як заміни традиційних засобів навчання і про повнішу реалізацію дидактичного принципу наочності на уроках української мови в 5 класах. Вже зараз спостерігається тенденція до інтеграції звукових та звуко-зорових засобів наочності в мультимедійні комплекси для демонстрації на великому екрані зображень із звуковим супроводом. Будь-яка екранна інформація може бути роздрукована, а друковані дидактичні матеріали виведені на екрани моніторів. Широке застосування нових інформаційних технологій дозволить повніше реалізувати дидактичний принцип наочності в навчанні. Безумовно, змінюється й роль викладача в навчальному процесі: він стає керівником і помічником учнів, що вимагає від нього глибоких знань та високої професійної майстерності.

5. Практична реалізація уроку засобами мультимедійних засобів позитивною мірою впливає на активізацію пізнавального інтересу учнів 5 класів, що обумовлено в ході проведеного дослідження. Результат експерименту показав позитивні зрушення у динаміці рівнів навчання української мови з використанням мультимедійних засобів.

Таким чином, використання у процесі навчання учнів 5 класів української мови нових мультимедійних засобів, які спрямовані на моделювання освітніх середовищ, їх організаційних, змістових і методичних компонентів, дають змогу активізувати навчально-пізнавальну, дослідницьку діяльність учнів, посилити самостійність у формуванні компетентностей, викликати пізнавальний інтерес до навчання мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Г. М. Інтерактивні комп'ютерні технології навчання. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2012. № 6. С. 28–32.
2. Біляєв О. Лінгводидактика рідної мови: навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2005. 180 с.
3. Варзацька Л. Метод опорних умінь у системі компетентності мовної освіти. *Дивослово*. 2012. № 11. С. 2–5.
4. Використовуйте Мій Клас (відеоінструкції). Режим доступу: <https://cutt.ly/nhOVFTy> (дата звернення 25.03. 2023 р.).
5. Вишковський І. Методи пізнавальної діяльності. *Психолог*. 2014. №36. С. 98–112.
6. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. *Дивослово*. 2004. № 3. С. 76–81.
7. Додонов Б. І. Компонентний аналіз емоційного складу інтересів та мрій підлітка. *Рідна школа*. 2014. №12. С. 12–15.
8. Долбенко Т. Активізація пізнавальної діяльності підлітків: ігрові технології. *Рідна школа*. 2017. № 10. С. 36–39.
9. Друзь Б. Г. Виховання пізнавального інтересу школярів у процесі навчання. Київ, 2008. 135 с.
10. Дубровенко І. В. Формування особистості в перехідному віці. Київ, 2016, С. 11–29.
11. Жорник О. Л. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності. *Рідна школа*. 2010. № 9. С. 37–39.
12. Жорник О. Л. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності. *Рідна школа*. 2008. № 2. С. 26–28.
13. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / О. С. Заблоцька. Режим доступу: <http://visnyk.zu.edu.ua/Articles/40/08zosipa.zip> (дата звернення 25.03. 2023 р.).

14. Задесенець М. П. Вікові особливості розвитку дітей і формування особистості. Київ, 2010. 263 с.
15. Закон України «Про загальну середню освіту». Верховна Рада України. Закон від 13.05.1999 № 651-XIV// <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 25.03. 2023 р.).
16. Іваниця Г. А. Українська мова : підруч. для 5 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2х частинах): Ч. 1. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 80 с.
17. Інструкція для користування програмою TEAMS для проведення занять у режимі on-line (відеоконференцій). Режим доступу: <https://cutt.ly/hhOVpIE> (дата звернення 25.03. 2023 р.).
18. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]: //Режим доступу: www.mediaosvita.com.ua/material/koncersiya-vprovadzhennya-mediaos... (дата звернення 25.03. 2023 р.).
19. Костюк Г. С. Комплексний аналіз формування пізнавальної діяльності школярів на уроці: Методичний посібник для керівників шкіл. 2013. № 48. С. 59–78.
20. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Друге видання, виправлене і доповнене. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2005. 306 с.
21. Кравцова Н. Українська мова: підруч. для 5 класу закл. загал. серед. освіти. У 2 ч. Ч.1. Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. 128 с.
22. Маркузе Г. Одновимірний людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства [глави з книги] / пер. В. Курганський. Сучасна зарубіжна соціальна філософія : хрестоматія. Київ : «Либідь», 1996. С. 87–134.
23. Махмутов М. І. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів на уроках української мови. Київ, 2011. 134 с.
24. Медіакомпетентність – вміння для життя сучасної людини [Електронний ресурс]. Сучасний погляд. 2017. № 4–5. Харків: Видавнича

група «Основа». Режим доступу: <http://journal.osnova.com.ua/download/3-476-61664.pdf>. (дата звернення 25.03. 2023 р.).

25. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч. посіб. О. Т. Баришполец, Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко та ін. ; за ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. Київ : 2019. 440 с.

26. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ: візуальна медіа культура. Н. Череповська. Київ. Шк. світ, 2010. 128 с.

27. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник. Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волощенко; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.

28. Методичні рекомендації щодо викладання української мови в 2018–2019 навчальному році. Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61466/ (дата звернення 25.03. 2023 р.).

29. Мірошник С. С. Пошуково-дослідницькі завдання випереджувального характеру як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. *Дивослово*. 2015. № 10. С. 58–59.

30. Мішкурова В. Ф.; Пащенко М. І. Використання мультимедії для активізації навчально-виховного процесу: Посіб.для студ. пед. вузу та викладачів. Київ: Наук. світ, 2011. С. 3–12.

31. Морозова Н. Г. Активізація пізнавальних процесів. 2012. С. 25–37.

32. Навчальна програма «Медіаграмотність у запитаннях та відповідях»/ В. В. Лігостанський, В. Ф. Іванов, О. В. Волощенко, В. І. Даниленко, В. П. Мележик; Київ, 2014. 32 с.

33. Навчальна програма з української мови 5-7 класи від 09 серпня 2017 року/ Міністерство освіти і науки України. Офіц. вид. Київ: Кабмін України, 2017. 66 с.

34. Ніколенко Л. Т. Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів. Київ. 2021. № 8. С. 28.

35. Пометун О. І., Лозова В. І. Педагогічне керування пізнавальної діяльною підлітків. *Педагогіка і психологія*. 2012. № 4. С. 9–13.
36. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. 2011. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>. (дата звернення 25.03. 2023 р.).
37. Сергеєнкова О. П. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
38. Скрипченко О. В., Лернер І. Я., Сухомлинський В. О. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Просвіта, 2011. 416 с.
39. Словникова робота як один із аспектів реалізації соціокультурної змістової лінії. Н. Бондаренко. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 7–8 (64). С. 2–5.
40. Тополя Л. В. Дидактичні ігри, їх види, цільове призначення і функції в навчальному процесі. Міжнародний збірник наукових робіт. Донецьк: ТЕАН, 2011. Вип.16. С.167–173.
41. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalniprogrami-dlya-pochatkovoyi-shkoli>. (дата звернення 25.03. 2023 р.).
42. Українська мова. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalniprogrami-5-9-klas> (дата звернення 25.03. 2023 р.).
43. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11-й клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407)). *Дивослово*. 2018. №7-8. С. 2–15. [Режим доступу]: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna->

[serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv](https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv). (дата звернення 25.03. 2023 р.).

44. Українська мова. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11-й клас. Профільний рівень (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407. *Дивослово*. 2018. №7–8. С. 32–60. [Режим доступу]: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya10-11-klasiv>. (дата звернення 25.03. 2023 р.).

45. Федоренко В. Л. Енциклопедія інтелектуальних ігор на уроках української мови. Харків: Основа, 2010. 424 с.

46. Шамовенко І. І. Позанавчальна пізнавальна діяльність та її вплив на формування особистості школяра. *Управління школою*. 2013. № 14. С. 2–9.

47. Щербина Д. Ігрове навчання як засіб активізації комунікативної позиції учнів. Педагогіка вищої та середньої школи. Кривий Ріг, 2007. вип.17. – С. 353–358.

48. Щукина Г. І. Активізація пізнавальної діяльності в навчальному процесі. Київ: Педагогіка, 2019. 160 с.

49. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/> (дата звернення 25.03. 2023 р.).

50. Харченко Л. П. Розвиток пізнавальної активності учнів шляхом упровадження елементів інтерактивних технологій у навчально-виховний процес. *Початкове навчання та виховання*. 2015. № 12. С. 2–8.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Чек-лист уроку

---

1. Гра «Так чи Ні»

1 + -

2 + -

3 + -

4 + -

5 + -

6 + -

7 + -

8 + -

9 + -

10 + -

11 + -

12 + -

2. Вибірково-розподільна робота.

1 Вони малювали, 2 унікальні символи, 3 червоний і чорний

4 в орнаменті, 5 за столом, 6 зашифрувати слова, 7 український орнамент,

8 свою долю, 9 прикрашали орнаментом, 10 милується результатом.

Словосполучення: _____

---

3. Синтаксичний практикум

У поданих реченнях підкресліть граматичні основи. Охарактеризуйте їх.
Обведіть номери односкладних речень. Яке з речень є непоширеним?

Яке речення відповідає даній схемі?

~~~~~ _____ _ . _ . _ . _ ===== - - - - - - - - - - .

1. С..мволізує любов до людини, до жит..я, енергії сонця, радості.
2. Виш..ванка...
3. Виш..ванка – ген..тичний код нації.
4. Чорна вишивка на одязі обіцяє власнику багатство та добробут.
5. Бережімо наші традиції!

Прізвище, ім'я

Оцінювання

ДОДАТОК Б

Тест «Словосполучення. Речення, його головні та другорядні члени»

1. Оберіть варіант, у якому представлені лише словосполучення.

А. на узбережжі, золота прикраса, прийшов учора;

✓ Б. солодкий чай, дуже якісно, йде повільно;

В. радість і сміх, дитя бавиться, на обличчі;

Г. гратися машинкою, біля будинку, робота і відпочинок.

2. Визначити рядок, у якому всі сполучення слів не є словосполученнями.

А. Настя схопилася, виходити в сад, зелені яри.

✓ Б. Довго й ритмічно, до палацу, дівчина відчувала.

В. Тече річка, зважити на вагах, заговорить і втече.

Г. Плакала й співала, із землі, брати подарунок.

3. Визначити словосполучення, у якому головне слово виражене прикметником.

А. пухнасте кошеня;

Б. зібрати речі;

✓ В. занадто великий;

Г. лагідне сонечко.

4. Якій схемі відповідає речення: «У коробці дівчина подарувала сорочку своїм племінникам»?

А. Додаток – додаток – присудок – підмет – означення – додаток.

Б. Підмет – додаток – присудок – додаток – додаток – додаток.

✓ В. Додаток – підмет – присудок – додаток – означення – додаток.

Г. Підмет – додаток — присудок – додаток – означення – додаток.

5. Скільки означень у реченні: «Цей музей є незвичайним і чарівним місцем!»?

А. 1;

Б. 2;

✓ В. 3;

Г. 4.

6. Яке слово у виступає додатком у реченні: «Дівчина, здається, була одягнена в комбінезон у смужку».

А. дівчина;

Б. одягнена;

✓ В. комбінезон;

Г. у смужку.

7. Яке слово у виступає додатком у реченні: «Майстрині вишивають барвисті серветки»?

А. Майстрині;

Б. вишивають;

В. барвисті;

✓ Г. серветки.

8. Визначте односкладне речення.

✓ А. Здавна в Україні вишивають.

Б. Вишивка – наша гордість.

В. Господиня мережить сорочку.

Г. Ми святкуємо День вишиванки у травні.

9. Визначте речення, поширене обставинами.

✓ А. Здавна в Україні вишивають.

Б. Вишивка – наша гордість.

В. Господиня мережить сорочку.

Г. Ми відзначаємо День вишиванки.

10. Визначте речення, поширене означення.

А. Здавна в Україні вишивають.

Б. Вишивка – наша гордість.

В. Господиня мережить сорочку.

✓ Г. Їй сподобалася вишивка ланцюжком.

11. Визначити рядок, у якому представлено спонукальне речення.

А. Здавна в Україні вишивають.

Б. Вишивка – наша гордість.

В. Господиня мережить сорочку.

✓ Г. Святкуймо День вишиванки!

12. Визначити рядок, у якому словосполучення потребують редагування.

✓ А. Суперечити учителя, слідує місяць, зошит по математиці.

Б. Туга за Батьківщиною, згідно зі звичаями, дізнатися про все.

В. Погоджуватися з пропозицією, учитель за професією, ставлення до мами.

Г. Благати про що-небудь, догляд за дитиною, приклад поведінки.